

УДК 94(477)(092)"19"

DOI: 10.24919/2312-2595.4/46.215310

Іван ХОМА

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна, індекс 79000 (khomaivan@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/J-4139-2018>

Scopus-Author ID: [57217113868](https://orcid.org/0000-0003-4607-7065)

Бібліографічний опис статті: Хома, І. (2020). Євген Коновалець і Всеукраїнська національна рада. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 4/46, 43–56. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.4/46.215310>.

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ І ВСЕУКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА

Анотація. *Поразка українських національних сил у визвольних змаганнях 1917–1921 рр., а також протистояння між двома державними центрами УНР та ЗУНР, поставили полковника Є. Коновальця перед вибором: що робити далі? До серпня 1920 р. формально залишався в складі Армії УНР та робив спроби очолити Українську стрілецьку бригаду в Німецькому Яблонному. При тому не поділяв союз УНР з Польщею ціною Західних областей УНР. Так само не поділяв політику ЗУНР на зближення з більшовицькою Росією. Дистанціювавшись від державних центрів УНР і ЗУНР та опираючись на Стрілецьку раду, розпочав творити революційну військово-політичну організацію, яка продовжила б боротьбу за відродження державності. Ця робота деякими членами Стрілецької ради проводилася у Львові. Одночасно Є. Коновалець підтримував в еміграції спроби створити всеукраїнський політичний осередок, який був би над протистоянням між урядами УНР та ЗУНР, а в перспективі очолив процес відродження*

© Іван Хома, 2020

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

державності. У результаті, в січні 1921 р. у Відні було створено Всеукраїнську національну раду, до розвитку якої отримав за-прошення долучитись і Є. Коновалець. Створення національної ради він оцінив позитивно та був її членом до розпаду в квітні 1921 р. **Методологічною основою** статті є принципи історизму, об'єктивності та критичного підходу. **Наукова новизна.** Уперше до наукового обігу введено фактичний матеріал, який комплексно розкриває діяльність та ставлення Є. Коновальця до Всеукраїнської національної ради. **Висновки.** Отже, це була чергова невдала спроба доєднатися до ініціатив зі створення всеукраїнського національного центру в еміграції, що об'єднував би військових, політиків та громадських діячів для подолання суперечності між середовищами УНР та ЗУНР. Наступним етапом діяльності стане повернення до Львова і робота над розбудовою революційної підпільної організації, командиром якої і стане Є. Коновалець, – Української військової організації.

Ключові слова: Євген Коновалець; Всеукраїнська національна рада.

Ivan KHOMA

PhD (History), Associate Professor, Department of History, Museology and Cultural Heritage, Lviv Polytechnic National University, 12 Stepan Bandera Str., Lviv, Ukraine, postal code 79000 (khomaivan@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/J-4139-2018>

Scopus-Author ID: [57217113868](https://scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57217113868)

To cite this article: Khoma, I. (2020). Yevhen Konovalets i Vseukraincka natsionalna rada [Yevhen Konovalets and the All-Ukrainian National Council]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 4/46, 43–56. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.4/46.215310> [in Ukrainian].

YEVHEN KONOVALETS AND THE ALL-UKRAINIAN NATIONAL COUNCIL

Summary. *The defeat of the Ukrainian national forces in the liberation struggles of 1917–1921, as well as the confrontation between*

*two centers of the state – the Ukrainian People’s Republic and the Western Ukrainian People’s Republic, put colonel Ye. Konovalets before the choice of what should be done next. Until August 1920 he formally remained in the Army of the Ukrainian People’s Republic and made attempts to lead the Ukrainian Rifle Brigade in Jablonné v Podještědí. At the same time, Ye. Konovalets did not support the union of the Ukrainian People’s Republic with Poland at the cost of the Western regions of the UPR. Similarly, he did not prop up the policy of the Western Ukrainian People’s Republic into rapprochement with Bolshevik Russia. He began to create a revolutionary military-political organization, distancing himself from the state centers of the Ukrainian People’s Republic and the Western Ukrainian People’s Republic and relying on the Riflemen’s Council. The goal of this activity was a continuation of the struggle for the revival of statehood. This work was carried out by some members of the Rifle Council in Lviv. At the same time Ye. Konovalets supported attempts to create an all-Ukrainian political center in the conditions of emigration. The principal aim of this center would be over the confrontation between the governments of the UPR and ZUNR, and leading the process of revival of statehood in the future. As a result, the All-Ukrainian National Council was established in Vienna in January 1921. Ye. Konovalets was invited to join its development. He estimated the creation of the national council positively and was a member until its dissolution in April 1921. The principles of historicism, objectivity and critical approach form **the methodological basis of the research. Scientific novelty.** For the first time, factual material about the activities and attitudes of Ye. Konovalets to the All-Ukrainian National Council was introduced into scientific circulation. **Conclusions.** Thus, it was another unsuccessful attempt to join the initiatives to create an all-Ukrainian national center in the emigration with the aim of consolidation of the military, politicians and public figures to overcome the contradictions between the UPR and ZUNR. The next stage of activity would be return to Lviv and work on the development of a revolutionary underground Ukrainian military organization which would be headed by Ye. Konovalets.*

Key words: Yevhen Konovalets; All-Ukrainian National Council.

Постановка проблеми. В історії діяльності полковника Євгена Коновальця є багато маловідомих або невідомих фактів, що не завжди дає змогу належно оцінити його місце і роль у громадських, політичних та військових процесах національно-визвольних змагань першої половини ХХ ст. Один із таких –

його участь у Всеукраїнській національній раді (ВНР). Тобто, факт участі відомий, але от щось більше, то ні. Ця організація, впродовж січня – квітня 1921 р., діяла у Відні, ставила амбітну ціль об'єднати національні сили, що перебували в стані конфронтації, щоб єдиним політичним, військовим та дипломатичним фронтом продовжувати боротьбу за державність.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній історіографії загальне розуміння основних засад створення та діяльності Всеукраїнської національної ради визначає стаття І. Соляра «Ідея консолідації національних сил у діяльності Всеукраїнської національної ради і Ради республіки» (Соляр, 2010). Щодо діяльності Є. Коновальця у ВНР, то І. Хома в науково-популярній книзі «Євген Коновалець. Історія нескорених» фрагментарно звернув увагу на участь у цій організації Є. Коновальця (Хома, 2016, с. 179–180).

Мета та завдання. Розкрити маловідому сторінку діяльності Є. Коновальця після звільнення з Армії УНР. Досягнення мети передбачає реалізацію такого завдання: залучити невідомий та маловідомий джерельний матеріал.

Результати досліджень. Поразка у війнах за українську державність посилила протистояння між державними центрами УНР та ЗУНР, які опинилися в еміграції та по-різному бачили шляхи продовження боротьби за відродження державності. На цьому тлі низка українських політичних сил та лідерів громадського життя, що перебували у Відні, восени 1920 р. розпочали активну роботу зі створення координаційного осередку, який зміг би визначити ключові засади для об'єднання національних сил. 23 грудня 1920 р. на нараді представників частини партій і організацій з Наддніпрянщини й Західної України у Відні було сформульовано «Основні положення платформи Всеукраїнської Національної Ради:

– оборона національної єдності українського народу і відновленої ним державної самостійності українських земель;

– з'єдинення поодиноких українських земель в одноцільній державі на умовах, які будуть вироблені правно-державними органами тих земель (Велика Україна, Галичина, Кубань та ін.);

– народоправний лад в українській державі, державний устрій якої мало встановити Національне зібрання, обране на підставі п'ятичленної виборчої формули;

– переведення парламентарним шляхом аграрної реформи, з тим, що в основу аграрної політики має бути положена засада сталого володіння землею селянством;

– реальне забезпечення за робітництвом його домагань в соціальній області, як охорона праці, воля професійного руху і т. п.;

– забезпечення національним меншостям національно-персональної автономії, основи якої установає Національне зібрання» (Соляр, 2010, с. 27).

У цей час у Відні проживав і активно співпрацював з різними українськими громадсько-політичними середовищами полковник Є. Коновалець. Це мало бути середовище, яке б стояло на засадах самостійності та соборності. Окрім того, Є. Коновалець зі Стрілецькою радою працювали над новими організаційними та ідейними формами діяльності. При тому, він не займався критикою державних центрів УНР та ЗУНР (Хома, 2018, с. 43–46; 2019а, с. 40–47, 2019b, с. 92–102).

У кінці 1920 р. Є. Коновальцю запропонували долучитись до ВНР. 4 січня 1921 р. він брав участь в установчому засіданні ВНР, яка зайняла виважену опозиційну позицію до уряду УНР у Тарнові. Повний склад ВНР становив 75 осіб (45 представників мала Наддніпрянина, 18 – Західна Україна, 7 – Кубань, 2 – Ліга відновлення України та 3 – Український жіночий союз). 4 січня на установчому засіданні було лише 40 членів, інші не змогли приїхати. Головою ради обрали С. Шелухіна, заступниками О. Грекова, Р. Перфецького, представника від Кубані, а секретарем М. Залізняка. На установчому засіданні було прийнято рішення провести підготовку до проведення першої сесії ВНР, яку запланували на 1 лютого 1921 р. (N.N., 1921, с. 98).

О. Греков та Є. Коновалець до складу ВНР увійшли за квотою Ліги відновлення України («Члени Всеукраїнської національної ради», 1921, с. 2). Дещо пізніше Є. Коновалець інформував, що О. Греков виступав проти його участі у ВНР («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 262).

Досить передбачливим в оцінці створення та намірів ВНР був С. Индишевський. У листі від 1 лютого до Є. Коновальця з

Праги, який стосувався необхідності об'єднання УСС і СС, оцінює ВНР мертвнонародженою («Лист С. Индишевського», № 307/19. Течка 4/6).

26 січня Є. Коновальцю надійшло інформаційне повідомлення за підписами С. Шелухіна та М. Залізняка, що 1 лютого буде продовжено роботу Загальних зборів ВНР в приміщенні Lehrerhaus, за адресом Відень, Lange Gasse 20 («Всеукраїнська національна рада», № 307/19. Течка 53/11).

1 лютого Є. Коновалець прибув на першу сесію ВНР, заплативши у фонд ради 100 крон, а це письмово підтвердив головний скарбник М. Кривецький («Розписка М. Кривецького про отримання 100 крон», № 307/19. Течка 58/16).

Робота ВНР складалась з ранкового і вечірнього засідань і тривала 1–3 лютого. За цей час Є. Коновалець не виступав з доповіддю, повідомленням, а також не брав участі у дискусіях. 3 лютого на вечірньому останнім доповідачем був О. Макаренко, який виступ завершив словами: «Ми брали участь в організації Всеукраїнської Національної Ради, щоб знайти спільну лінію, спільну мову, щоб якось порозумітись, що для нас лекше, як для наших урядів. Нехай живе Всеукраїнська Національна Рада як символ з'єдинення!». Після, цих слів засідання було закрито та прийнято рішення продовжити роботу о 10 год 12 лютого («Перша сесія», 1921, с. 352–363).

12 лютого ранкове засідання розпочав голова політичної комісії О. Лотоцький, який повідомив про погодження усіх важливих питань проекту резолюції ВНР. Щодо окремих положень, то вони будуть узгоджуватись комісією. А. Жук представив десять питань, з яких складався проект резолюції: «1. Правно-державне становище українських земель; 2. Міжнародне становище й українська справа; 3. Справа реставрації Росії; 4. Справа польського імперіалізму; 5. Союз між Україною й Поляками; 6. Політика держав Антанти супроти Росії; 7. Окупація більшовиками України; 8. Держави Антанти й самоозначення народів Росії; 9. Українські державні центри; 10. Завдання Всеукраїнської Національної Ради» («Перша сесія», 1921, с. 363).

Дискусію викликало тільки сьоме питання. О. Назарук повідомив, що резолюція з цього питання зашкодить галицькій справі. Адже ЗУНР не перебуває в стані війни з більшовиками.

Його підтримав Л. Мишуга. Вони запропонували відредагувати це питання, щоб воно не стосувалось ЗУНР. Досить жваву дискусію зупинив К. Трильовський та С. Дністрянський. Перший засудив позицію О. Назарука та Л. Мишуги, зазначивши, що вона шкідлива з точки зору українських інтересів і боротьби за визволення. С. Дністрянський заявив, що позиція О. Назарука є його особистою, а не всієї галицької групи.

Після цього, політична комісія подала проєкт відозви до українського народу, яку було прийнято за основу, але з потребою доопрацювати. Розв'язавши деякі поточні питання засідання ВНР закрили без визначеної дати наступного засідання («Перша сесія», 1921, с. 363–365).

Беручи участь у роботі ВНР Є. Коновалець не проявляв особливої активності та ініціативності. Хоча, листуючись з членами Стрілецької ради, більшість з яких станом на лютий 1921 р. проживали у Львові, не приховував того, що долучився до ВНР. Досить інформативним про ВНР видався лист, який за своїм стилем схожий на послання, від середини березня 1921 р. Зокрема, створення ВНР оцінив «одною з найважливіших подій останнього часу» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 257), а також відзначає два головні «маркантні табори»: – Перший, «...визнаючи Державний центр в Тарнові, не вважають можливим тепер переводити яких небудь змін в ньому... . На їх думку, даліше ВНР має бути громадянською загальнонаціональною організацією, котра має згладжувати ті різниці, котрі родяться наслідком реальної політики Урядів УНР і ЗУНР»; – Другий, «... репрезентований галичанами, і до певної міри (це зазначаю виразно) С.С., є такого погляду, що не чекаючи, зразу треба зірвати з дотеперішню політикою Уряду УНР, перевести кардинальні зміни в ньому... На думку цієї групи, Україну можна будувати з Галичини, і тому також, в першу чергу, завдання так Галицького, як і Наддніпрянського громадянства докласти всіх сил для вирішення справи Галичини ... Даліше, на думку цієї групи, не треба дуже гостро в справах, які торкаються Галичини, виступати проти большевиків тому, що большевики визнали не тільки Самостійність Галичини, але що більше, і теперішній її Уряд (Диктатуру)» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 254–255).

Щодо свого членства у ВНР, то оскільки «... по походженню галичанин, у всіх справах, торкаючихся виключно Галичини, мушу голосувати згідно вирішенню Територіяльної Галицької Секції. У всіх прочих маю свободу. Веду даліше, мимо великих тепер перепон, діяльність, згідно нашим рішенням в Празі». Зауважує, що через брак інформації не може активно долучатись до обговорення деяких питань, тому чекає від них «... додаткових інформацій і вказівок». Далі інформує, що його обрали «т. зв. військовим референтом». Йому слід збирати дані про «... всі наші військові частини, котрі ще досі збереглися, про їх кількість, місце перебування, настрої і на основі зібраних в цьому напрямку матеріалів згадати на Всеукраїнську Національну Раду реферат». Розуміє, що не зможе дати раду зі збору військової інформації, без допомоги ще когось. Саме ця аналітична робота могла б стати чинником поступового відновлення Стрілецької ради. Тому просить «...Шановне Товариство в цій справі дати мені ясну відповідь» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 254–255).

Далі Є. Коновалець, аналізуючи ситуацію, в якій почала діяти ВНР, звертає увагу Стрілецької ради, що не слід переоцінювати зближення з галицькими політиками, адже «... їхнє недовір'я до нас... Інтригує і безпокоїть їх Ваша діяльність у Львові. (Балакаю про круги Диктатури). За нею підозрівають вони певну акцію на дальшу мету. Маю вражіння (точно нічого сказати не можу), Ви є предметом обсервації з боку галицьких патріотів в краю. Знають, пр., ту точно, де кожний з Вас (з членів С. Р.) працює, а навіть деякі нюанси Вашої діяльності. Балакають ту про старання Ваші виідеалізувати в Галичині С.С. і т. д. Вважаю своїм обов'язком подати це до Вашого відома» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 259–260).

Щодо ставлення Стрілецької ради до уряду УНР, «... то, розуміється, під цю хвилю ніякого зближення між нами а Урядом УНР бути не може. Це, однак, не значить, щоби ми зривали зносини з поодинокими людьми, що знаходяться в цьому Уряді... Мусимо стояти на неправосильності і неважності всяких договорів, заключених між урядом УНР та Польщею. Мусимо противитися якій би то не було акції укр. військ на Україні спільно з поляками. Акція така була би дальшою авантюрою, котра, крім тільки шкоди, нічого нам позитивного не дала(б). До акції такої присту-

пили би ми тільки тоді, коли би мали певність, що знайде вона попертя в цілому світі» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 260).

Стосовно уряду ЗУНР пропонував зайняти таку позицію: «Галицький Уряд мусимо вважати правосильним представником і виразником державної думки Галичини. Проти нього як такого ніколи виступати не повинні» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 260).

Щодо взаємин між «Галичиною та Вел. Україною залишити просто на пізніший час. З цього ще не виходить, щоби залишали ми свій основний принцип – створення одної України. Реальні заходи обох Урядів в справі одної і другої частини України ведені бути мусять окремо... Як військова група старатися мусимо бути зі всіми в зв'язку» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 260).

Членство Є. Коновальця у ВНР позитивно сприйняли лідери українського студентського життя в еміграції. На окрему увагу заслуговує спроба І. Рудницького в січні-лютому 1921 р. організувати українське студентство Відня, Праги, Львова, щоб приєднатись до ВНР. Власне цю ініціативу розвивав для того, щоб зробити ВНР широким представництвом українських громадських, політичних і військових організацій. І. Рудницький намагався у цій справі об'єднати Українське академічне товариство «Січ» у Відні, членом якого він був, Українську академічну громаду в Празі і Український студентський союз у Львові. По допомогу І. Рудницький звернувся до Є. Коновальця, адже в Празі одним з керівників студентської громади був Я. Индишевський, а студентського союзу у Львові – Я. Чиж. 14 лютого 1921 р. І. Рудницький, посилаючись на рекомендації Є. Коновальця, пише до представника Української академічної громади в Празі, прізвище не вказано, але, можливо, це Я. Индишевський, з пропозицією долучитись до цієї ініціативи. Описує перепони, з якими зіткнувся у Відні. Зокрема, різні настрої та впливи, в тому числі і більшовицькі, не дали змоги на двох засіданнях у січні 1921 р. підтримати ідею приєднання до ВНР. Переконаний, що якщо в Празі та Львові студенти підтримають цю ідею, то і у Відні вдасться переконати. Пропонує, щоб студентство отримало 3–5 місць у ВНР. Насамкінець зазначає, що листа зі схожим змістом передав до Львова та написав коротко про свою діяльність у 1917–1920 рр. («Лист

І. Рудницького», № 307/19. Течка 31/3). Студентам не вдається або не встигнуть об'єднатись заради вступу у ВНР.

ВНР стала однією з тем листування між Є. Коновальцем та В. Бандрівським. Останній у листів від 17 лютого 1921 р. з В'яреджо (Італія) сподівається, що це об'єднання не заради об'єднання, а «... для якоїсь акції». Попри скептичне ставлення до ВНР, В. Бандрівський позитивно оцінює участь у ній Є. Коновальця і погоджується з підозрами щодо О. Грекова, однак відсутня їхня деталізація («Лист В. Бандрівського», № 307/19. Течка 14/4).

Сумніви В. Бандрівського щодо ВНР таки підтвердилися. Дійсно, це було «єднання заради єднання», а не створення сильної української консолідованої національної сили, здатної проводити дипломатичну боротьбу за українську державність і об'єднувати еміграційні громадські, політичні та військові сили. З другої половини лютого почали з'являтися ознаки прихованого протистояння між наддніпрянською та західноукраїнською територіальними групами.

Є. Коновалець, коли писав у середині березня 1921 р. листа до членів Стрілецької ради, знав про поїздку О. Грекова до Варшави та намір їхати від імені ВНР до Парижа. Він підкреслює схвильованість галицької групи ВНР, але не надає серйозності справі та вважає, що вона скоро вирішиться. Просив, щоб: «Нічого не зашкодить, коли галицька преса його, Грекова, трохи заатакує» («Листи Євгена Коновальця», 1974, с. 262).

Однак 24 березня заступник голови ВНР О. Греков та частина членів Виконавчого комітету О. Андрієвським, М. Кривецький та О. Макаренком таємно підписали декларацію, де буде підтверджено чинність Варшавського договору, висловлено позицію необхідності встановити політичний, економічний і військовий союз з Польщею та Францією, а питання Галичини кваліфікували як внутрішньопольське (Соляр, 2010, с. 29; «Заява «Західно-української Територіальної групи», № 307/19. Течка 51/1).

Західно-українська територіальна група дізнається про цю декларацію у середині квітня 1921 р. Після цього, 20 квітня Західно-українська Територіальна група підготувала заяву про вихід з ВНР представників Галичини та Буковини. Заяву підписали голова групи Р. Перфецький, заступник О. Назарук, секретар

Л. Мишуга та інші («Заява «Західно-української Територіальної групи», № 307/19. Течка 51/1).

Попри те, що на засіданні 22 квітня 1921 р. Виконавчий комітет засудив декларацію та її авторів, ВНР припинила свою діяльність (Соляр, 2010, с. 29).

На думку Є. Коновальця, останнє слово таки було за Є. Петрушевичем, який дії О. Грекова використав як привід, щоб відкликати галицьку групу з ВНР. Далі він пише: «Всеукраїнська національна рада розлетілася, а цілий епізод лише підсилив взаємну ворожнечу між галицькою й наддніпрянською еміграцією». Більше того, був переконаний, що національно-територіальний антагонізм штучно підтримували обидва державні центри, ЗУНР у Відні та УНР у Тарнові (Коновалець, 2002, с. 49–50).

Висновки. Це була чергова невдала спроба доєднатись до ініціатив зі створення всеукраїнського національного центру в еміграції, що об'єднував би військових, політиків та громадських діячів для подолання суперечності між середовищами УНР та ЗУНР. Наступним етапом діяльності стане повернення до Львова і робота над розбудовою революційної підпільної організації, командиром якої і стане Є. Коновалець, – Української військової організації.

Джерела та література

Всеукраїнська національна рада. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). *Архіви. Фонд Євгена Коновальця*, № 307/19. Течка 53/11.

Заява «Західно-української Територіальної групи» в справі виступу Галичан і Буковинців зі Всеукраїнської Національної Ради. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). *Архіви. Фонд Євгена Коновальця*, № 307/19. Течка 51/1.

Коновалець, Є. (2002). *Причинки до історії української революції*. Львів.

Лист В. Бандрівського. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). *Архіви. Фонд Євгена Коновальця*, № 307/19. Течка 14/4.

Лист І. Рудницького. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). *Архіви. Фонд Євгена Коновальця*, № 307/19. Течка 31/3.

Лист С. Індишевського. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). *Архіви. Фонд Євгена Коновальця*, № 307/19. Течка 4/6.

Листи Євгена Коновальця. 2-й зошит (без дати). (1974). *Євген Коновалець та його доба*. Мюнхен.

- Перша сесія Всеукраїнської національної ради. (1921). *Воля*, 1 (7/8), 352–365.
- Розписка М. Кривецького про отримання 100 крон для фонду Всеукраїнської національної ради від Є. Коновальця. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). *Архіви. Фонд Євгена Коновальця*, № 307/19. Течка 58/16.
- Соляр, І.** (2010). Ідея консолідації національних сил у діяльності Всеукраїнської національної ради і Ради республіки. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*, 17, 25–30.
- Хома, І.** (2018). Євген Коновалець у Луцькому таборі для інтернованих (грудень 1919 – березень 1920 рр.). *Історико-культурні студії*, 5 (1), 43–46. doi: <https://doi.org/10.23939/hcs2018.05.043>.
- Хома, І.** (2019a). Останні місяці служби Є. Коновальця в армії УНР. *European philosophical and historical discourse*, 5 (1), 40–47.
- Хома, І.** (2019b). Євген Коновалець і початки УВО (серпень – листопад 1920 р.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 2/44, 92–102. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.2/44.184669>.
- Члени Всеукраїнської національної ради. (1921, 7 лютого). *Український вісник*, с. 2.
- N.N. (1921). Всеукраїнська Національна Рада. *Воля*, 1 (2), 98. Відень.

References

- Vseukrainska natsionalna rada. Oseredok ukrainskoi kultury i osvity (Vinnipeg, Kanada) [All-Ukrainian National Council. The Ukrainian Culture and Education Center (Winnipeg, Canada)]. *Arkhyvy. Fond Yevhena Konovaltsia – Archives Yevhen Konovalets Foundation*, № 307/19. Techka 53/11 [in Ukrainian].
- Zaiava «Zakhidno-ukrainskoi Terytorialnoi hrupy» v spravi vystupu Halychan i Bukovynstiv zi Vseukrainskoi Natsionalnoi Rady. Oseredok ukrainskoi kultury i osvity (Vinnipeg, Kanada) [Statement of the «Western Ukrainian Territorial Group» in the case of the speech of Galicians and Bukovinian from the All-Ukrainian National Council. The Ukrainian Culture and Education Center (Winnipeg, Canada)]. *Arkhyvy. Fond Yevhena Konovaltsia – Archives Yevhen Konovalets Foundation*, № 307/19. Techka 51/1 [in Ukrainian].
- Konovalets, Ye.** (2002). *Prychynky do istorii ukrainskoi revoliutsii [Reasons for the history of the Ukrainian revolution]*. Lviv [in Ukrainian].
- Lyst V. Bandrivskoho. Oseredok ukrainskoi kultury i osvity (Vinnipeg, Kanada) [Letter V. Bandrivskoho. The Ukrainian Culture and Education Center

- (Winnipeg, Canada)]. *Arkhivy. Fond Yevhena Konovaltsia – Archives Yevhen Konovalets Foundation*, № 307/19. Techka 14/4 [in Ukrainian].
- Lyst I. Rudnytskoho. Oseredok ukrainskoi kultury i osvity (Winnipeg, Kanada) [Letter I. Rudnytskoho. The Ukrainian Culture and Education Center (Winnipeg, Canada)]. *Arkhivy. Fond Yevhena Konovaltsia – Archives Yevhen Konovalets Foundation*, № 307/19. Techka 31/3 [in Ukrainian].
- Lyst S. Indyshevskoho. Oseredok ukrainskoi kultury i osvity (Winnipeg, Kanada) [Letter S. Indyshevskoho. The Ukrainian Culture and Education Center (Winnipeg, Canada)]. *Arkhivy. Fond Yevhena Konovaltsia – Archives Yevhen Konovalets Foundation*, № 307/19. Techka 4/6 [in Ukrainian].
- Lysty Yevhena Konovaltsia. 2-i zoshyt (bez daty) [Letters of Yevhen Konovaltsia. 2nd notebook (no date)]. (1974). *Yevhen Konovalts ta yoho doba – Yevhen Konovalts and his epoch*. Miunkhen [in Ukrainian].
- Persha sesiiia Vseukrainskoi natsionalnoi rady [The first session of the All-Ukrainian National Council]. (1921). *Volia – Liberty*, 1 (7/8), 352–365 [in Ukrainian].
- Rozpyska M. Kryvetskoho pro otrymannia 100 kron dlia fondu Vseukrainskoi natsionalnoi rady vid Ye. Konovaltsia. Oseredok ukrainskoi kultury i osvity (Winnipeg, Kanada) [Receipt of M. Kryvetsky on receipt of 100 crowns for the fund of the All-Ukrainian National Council from Ye. Konovalts. The Ukrainian Culture and Education Center (Winnipeg, Canada)]. *Arkhivy. Fond Yevhena Konovaltsia – Archives Yevhen Konovalts Foundation*, № 307/19. Techka 58/16 [in Ukrainian].
- Soliar, I.** (2010). Ideia konsolidatsii natsionalnykh syl u diialnosti Vseukrainskoi natsionalnoi rady i Rady respubliky [The idea of consolidation of national forces in the activities of the All-Ukrainian National Council and the Council of the Republic]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriiia – Precarpathian University Bulletin. History*, 17, 25–30 [in Ukrainian].
- Khoma, I.** (2018). Yevhen Konovalts u Lutskomu tabori dlia internovanykh (hruden 1919 – berezen 1920 rr.) [Yevgen Konovalts in the Lutsk camp for the internists (December 1919 – March 1920)]. *Istoryko-kulturni studii – Historical and Cultural Studies*, 5 (1), 43–46. doi: <https://doi.org/10.23939/hcs2018.05.043> [in Ukrainian].
- Khoma, I.** (2019a). Ostanni misiatsi sluzhby Ye. Konovaltsia v armii UNR [Latest months of Ye. Konovaltsii's service in the armed forces of the Ukrainian people's republic]. *European philosophical and historical discourse*, 5 (1), 40–47 [in Ukrainian].

- Khoma, I.** (2019b). Yevhen Konovalets i pochatky UVO (serpen – lystopad 1920 r.) [Yevhen Konovalets and the beginnings of the Ukrainian Military Organization (August – November 1920)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 2/44, 9–15. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.2/44.184669> [in Ukrainian].
- Chlenu Vseukrainskoi natsionalnoi rady [Members of the All-Ukrainian National Council]. (1921, February 7). *Ukrainskyi visnyk – Ukrainian Herald*, p. 2 [in Ukrainian].
- N.N.** (1921). Vseukrainska Natsionalna Rada [All-Ukrainian National Council]. *Volia – Liberty*, 1 (2), 98. Viden [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.08.2020 р.